

## დაკავების განჩინების გასაჩივრების აკრძალვის დაუშვებლობა

საქართველოს კონსტიტუციის მე-13 მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, ადამიანის თავისუფლება დაცულია. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის (შემდგომში – სსსკ) მე-18 თავი საუბრობს სისხლის სამართლებრივი დევნის საფუძვლებზე, დაკავებასა და ბრალდებულად ცნობის საკითხებზე.

სტატიაში განხილულია სასამართლოს განჩინებით პირის დაკავებასთან არსებული პრობლემური საკითხები. მასში მოცემული და განხილულია შემდეგი საკითხები: დაკავების ცნება და არსი, დაკავების განჩინებასთან დაკავშირებული ხარვეზები, კერძოდ, დაკავების განჩინების შესრულების ვადის განსაზღვრის სამართლებრივი საფუძვლის არარსებობის საკითხი, დაკავების განჩინების ვადის აღსრულების კონტროლის არარსებობა და კონსტიტუციური სარჩელი, რომელიც წარდგენილია ჩემი და ჩემი კოლეგების მიერ და ეხება დაკავების განჩინების გასაჩივრების აკრძალვის საკითხს და აქედან წარმოშობილ სამართლებრივ პრობლემებს.

ასევე გამოკვლეულია სასამართლოს განჩინებით პირის დაკავებასთან დაკავშირებით სასამართლოს პრაქტიკა, რომელიც უფრო ნათელსა და თვალსაჩინოს ხდის დაკავებასთან დაკავშირებულ პრობლემებს. აგრეთვე მიმოხილულია იმ უცხო ქვეყნების მაგალითები დაკავების განჩინების გასაჩივრებასთან დაკავშირებით, რომელთაც ძირითად სახელმძღვანელო პრინციპად მხარეთა თანასწორობა და შეჯიბრებითობა აქვთ არჩეული.

სტატიაში საუბარია მოქმედ საკანონმდებლო ნორმაზე, განხილულია სასამართლო პრაქტიკა, მოცემულია დასკვნები და არსებითი ხასიათის რეკომენდაცია პრობლემური საკითხის, საკანონმდებლო რეგულირების დახვეწის მიზნით.

**საკვანძო სიტყვები:** დაკავება, დაკავების განჩინება, გასაჩივრება.

### 1. შესავალი

სტატიის მიზანია გამოკვლეულ იქნას სსსკ რეგულირებული, მეტად მნიშვნელოვანი და რთული მოვლენა, როგორცაა იძულების ღონისძიების სახე – დაკავება. ამ საკითხით დაინტერესება გამოიწვია იმ გარემოებამ, რომ მოქმედი საკანონმდებლო რეგულაცია არ აძლევს პირს ერთხელ უკვე გაცემული დაკავების განჩინების გასაჩივრების შესაძლებლობას, რაც არაერთ პრობლემას წარმოშობს.

დაკავების განჩინებით სასამართლოს მიერ ერთხელ უკვე დადგენილად მიჩნეული დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტით, რომ არსებობდა ბრალდებულის მიმალვის, სასამართლოში არგამოცხადების, საქმისათვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის განადგურებისა და ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე, სასამართლო პირველი წარდგენის სხდომაზე, აღკვეთი ღონისძიების გამოყენების საფუძვლად, უთითებს სასამართლოს მიერ დაკავების განჩინებით დადგენილ გარემოებებზე და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისას თავად ამ გარემოებებზე აღარ მსჯელობს. სსსკ-ის 170-ე მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით „დაკავება არის თავისუფლების ხანმოკლე აღკვეთა“, ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით კი „პირი დაკავებულად ითვლება მიმოსვლის თავისუფლების შეზღუდვის მომენტიდან.“ დაკავების მომენტიდან პირი ითვლება ბრალდებულად. სსსკ-ის მე-18 თავი საუბრობს სისხლისსამარ-

\* სამართლის დოქტორი, საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტის პროფესორი.

თლებრივი დევნის საფუძვლებზე, დაკავებასა და ბრალდებულად ცნობის საკითხებზე. სსსკ-ის მე-3 მუხლში, სადაც ძირითად ტერმინთა განმარტებებია მოცემული არ არის განმარტებული დაკავების ცნება, თუმცა დაკავების ცნების განმარტებას ვკითხულობთ სსსკ-ის 170-ე მუხლის პირველ ნაწილში.

სტატიაში მიმოხილულია ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხები, როგორებიცაა: რამდენად ლოგიკური და მისაღებია დაკავების ცნების განმარტება სსსკ-ის 170-ე მუხლის პირველ ნაწილში და უნდა იყოს თუ არა დაკავების ცნება განმარტებული ტერმინთა განმარტებაში; ასევე, დაკავების განჩინების 30 დღიანი ვადა რა ნორმაზე დაყრდნობით განისაზღვრება და აძლევს ბრალდების მხარეს დაკავების განჩინების აღსასრულებლად ამ ვადას; ამასთან, სწორია თუ არა ჩხრეკა-ამოღებისათვის დადგენილი 30 დღიანი ვადის გავრცელება იძულების ღონისძიების სახეზე – დაკავებაზე; რა პრობლემური საკითხი არსებობს დაკავების განჩინების აღსრულებასთან და უნდა საჩივრდებოდეს თუ არა სასამართლოს მიერ გაცემული დაკავების განჩინება. ამ უკანასკნელთან მიმართებით მიმოხილული იქნება განსხვავებული მოსაზრებები, რაც საშუალებას მოგვცემს საკითხის უფრო სრულყოფილად იქნას გაანალიზებული. ის, რომ დაკავების განჩინება არ საჩივრდება და არ მოწმდება მისი კანონიერება, ართმევს თუ არა პირს თავისუფლებაზე ზღუდულობის გამო იმ უფლებით სარგებლობას, რასაც უკანონოდ კომპენსაციის მოთხოვნა ჰქვია.

## 2. დაკავების ცნება და საფუძვლები

საქართველოს კონსტიტუციის მე-13 მუხლის 1-ელი პუნქტის თანახმად, ადამიანის თავისუფლება დაცულია. „ამავე მუხლის სხვა პუნქტებში მოცემულია ადამიანის თავისუფლების გარანტიები, რომლებშიც უზრუნველყოფილია თავისუფლების საპროცესო მხარე.“<sup>1</sup> ადამიანის თავისუფლებაში ჩარევა უფრო წონადია და კონსტიტუციაც მისგან დასაცავად განსაკუთრებულ რეგულირებებს ადგენს.<sup>2</sup>

სსსკ-ის მე-18 თავი ადგენს სისხლისსამართლებრივი დევნის საფუძვლებს, მათ შორის, დაკავებასა და ბრალდებულად ცნობის საკითხს. სსსკ-ის მე-3 მუხლში, სადაც ძირითად ტერმინთა განმარტებებია მოცემული არ არის განმარტებული დაკავების ცნება, თუმცა დაკავების ცნების განმარტებას ვკითხულობთ სსსკ-ის 170-ე მუხლის პირველ ნაწილში, რომლის მიხედვით „დაკავება არის თავისუფლების ხანმოკლე აღკვეთა“, ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით კი „პირი დაკავებულად ითვლება მიმოსვლის თავისუფლების შეზღუდვის მომენტიდან.“ დაკავების მომენტიდან პირი ითვლება ბრალდებულად, „გარდა გადაადგილების თავისუფლების შეზღუდვისა, თავისუფლების აღკვეთისას პირს ასევე ეზღუდება გარესამყაროსთან კონტაქტის შესაძლებლობა.“<sup>3</sup> ამასთან, დაკავების ცნების განმარტებას ვხვდებით კოდექსის კერძო ნაწილში და არა ტერმინთა განმარტებებში, დღეს მოქმედი სსსკ ასევე არ განმარტავს დაკავების საპროცესო სამართლებრივი სახეს. ძველი, 1998 წლის 20 თებერვლის, სსსკ-ის 134-ე მუხლი, პირდაპირ განმარტავდა, რომ დაკავება არის სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ერთ-ერთი სახე. დღევანდელ მოქმედ სსსკ-ის მე-200 მუხლის მე-6

<sup>1</sup> კუბლაშვილი კ., ძირითადი უფლებები, თბ., 2008, 133.

<sup>2</sup> საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 06 აპრილის №2/1/415 გადაწყვეტილება საქმეზე საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, II-2.

<sup>3</sup> ტულუში თ., ბურჯანაძე გ., მშენიერაძე გ., გოცირიძე გ., მენაბდე ვ., ადამიანის უფლებები და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების პრაქტიკა, თბ., 2013, 108.

ნაწილში იკითხება: „...რომლის მიმართაც გამოყენებულია დაკავება სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიების სახით...“. ამ ჩანაწერიდან შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა იმის შესახებ, რომ დღევანდელი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი დაკავებას სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიების სახედ მიიჩნევს.

ნორმატიული აქტების შესახებ კანონის მე-2 მუხლის მე-6 პუნქტის თანახმად: „კოდექსი არის განსაზღვრული (ერთგვაროვანი) საზოგადოებრივი ურთიერთობების მომწესრიგებელ სამართლებრივ ნორმათა სისტემატიზებული ნორმატიული რაქტი.“ ე.ი. კოდექსის დადებითი მხარე არის ის, რომ მას ახასიათებს ნორმათა სისტემატიზებულობა. ამ საფუძვლით შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა იმის შესახებ, რომ უკეთესი იქნებოდა, თუკი დაკავების ცნება განმარტებული იქნებოდა სსსკ-ის მე-3 მუხლში, ძირითად ტერმინთა განმარტებაში და არა სსსკ-ის კერძო ნაწილის თავში (სსსკ-ის 170-ე და მე-200 მუხლის მე-6 ნაწილში). ამასთან, კოდექსის სისტემატიზირებისათვის შესაძლოა უმჯობესი ყოფილიყო დაკავების ცნების სსსკ-ის მე-3 მუხლში განმარტება, რომლის სათაურია „ძირითად ტერმინთა განმარტება ამ კოდექსის მიზნებისათვის“ და ჩანერილიყო, რომ დაკავება თავისუფლების ხანმოკლე აღკვეთა და იძულების ღონისძიებაა. თუმცა, იქიდან გამომდინარე, რომ დაკავების ცნების განმარტება მეხუთე კარშია მოქცეული, სადაც სისხლის სამართლებრივი დევნის დაწყებაზე საუბარი და პირის დაკავებით ავტომატურად იწყება სისხლის სამართლებრივი დევნა, მართებულია დაკავების ცნების განმარტება სსსკ-ის 170-ე მუხლში.

სსსკ-ის 171-ე მუხლის 1-ელი ნაწილის თანახმად, სასამართლოს მიერ გამოტანილი დაკავების განჩინება არ საჩივრდება. პრობლემას სწორედ გასაჩივრების უფლების არარსებობა ქმნის. ფაქტია, რომ სსსკ-ში დაკავების მარეგულირებელი კერძო ნორმა უშუალოდ მიუთითებს, რომ განჩინება პირის დაკავების შესახებ არ ექვემდებარება გასაჩივრებას, ამიტომაც შეუძლებელია რაიმე სხვა, ზოგადი ნორმის მითითება დაკავების განჩინების გასაჩივრებლად.

სსსკ პირის დაკავების ორ შემთხვევას იცნობს, ერთი – სასამართლოს განჩინებით, მეორე – სასამართლოს განჩინების გარეშე. დაკავების დროს ორი სიკეთე უპირისპირდება ერთმანეთს – პირის თავისუფლება და სახელმწიფოს ლეგიტიმური ინტერესი, გახსნას დანაშაული.<sup>4</sup>

სასამართლოს განჩინების გარეშე პირის დაკავებისას, სსსკ-ში არ არის ისეთი ნორმა, რომელიც პირდაპირ სასამართლოს დაავალდებულებს სასამართლოს ნებართვის გარეშე ჩატარებული დაკავების კანონიერება შეამოწმოს. სსსკ-ის 197-ე მუხლი კი არეგულირებს სასამართლოში ბრალდებულის პირველი წარდგენის წესსა და განსახილველ საკითხებს, თუმცა ამ მუხლში პირდაპირ არ არის მითითება, რომ სასამართლო ვალდებულია შეამოწმოს სასამართლოს განჩინების გარეშე პირის დაკავების კანონიერება და განმარტოს, თუ რამდენად იყო აუცილებელი პირის დაკავება სასამართლოს განჩინების გარეშე. სსსკ-ის 197-ე მუხლის 1-ელი ნაწილის „ზ“ ან/და „თ“ ქვეპუნქტებზე დაყრდნობით და იმ მოცემულობიდან გამომდინარე, რომ დღევანდელი მოქმედი სსსკ ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა შეზღუდვის სასამართლოს შერეული კონტროლის მოდელს იყენებს, შეიძლება ითქვას, რომ სასამართლო არათუ უფლებამოსილია, არამედ ვალდებულია ბრალდებულის პირველი წარდგენის სხდომა-

<sup>4</sup> საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 06 აპრილის გადაწყვეტილება №2/1/415 საქმეზე „სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

ზე მისი ნებართვის გარეშე პირის დაკავების კანონიერების საკითხზე იმსჯელოს და შეამოწმოს. ეს ვალდებულება გამომდინარეობს საქართველოს კონსტიტუციის მე-13 მუხლის მე-4 პუნქტიდან, რომლის მიხედვითაც: „პირს დაკავებისთანავე უნდა განემარტოს თავისი უფლებები და დაკავების საფუძველი. პირს დაკავებისთანავე შეუძლია მოითხოვოს ადვოკატის დახმარება, რაც უნდა დაკმაყოფილდეს.“ პირს დაკავებისთანავე განუმარტეს თუ არა უფლებები უნდა შემოწმდეს პირველი წარდგენის სხდომაზე, რადგან სწორედამ ამ ეტაპზე სსსკ-ის 197-ე მუხლის 1-ელი ნაწილის „ზ“ ქვეპუნქტი ავალდებულებს მოსამართლეს გაარკვიოს ბრალდებულისგან, აქვს თუ არა რაიმე საჩივარი მან შუამდგომლობა უფლებების დარღვევასთან დაკავშირებით. ეს არგუმენტიც კი სრულიად საკმარისია, რათა პირველი წარდგენის სხდომის მოსამართლემ სასამართლოს ნებართვის გარეშე პირის დაკავების კანონიერებაზე იმსჯელოს და შეამოწმოს, თუ რამდენად იქნა დაკავებისას პირის უფლებები დაცული და ხომ არ აქვს ბრალდებულს რაიმე სახის პრეტენზია ან საჩივარი უფლებების დარღვევაზე.

სასამართლო პრაქტიკა, სასამართლოს ნებართვის გარეშე, პირის დაკავების კანონიერების შემოწმების კუთხით, არაერთგვაროვანია. არის შემთხვევები, როდესაც სასამართლო საკუთარი ინიციატივით, მხარის შუამდგომლობის არარსებობის პირობებშიც მსჯელობს და აფასებს სასამართლოს განჩინების გარეშე პირის დაკავების კანონიერებას.<sup>5</sup> არაერთი შემთხვევა არსებობს, როდესაც დაცვის მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე სასამართლოს პირველი წარდგენის სხდომაზე სასამართლოს ნებართვის გარეშე პირის დაკავება უკანონოდ უცვნია.<sup>6</sup> თუმცა, სასამართლო პრაქტიკაში შევხვდებით ისეთ შემთხვევებსაც, რომ ხშირად სასამართლო საერთოდ არ მსჯელობს თავის განჩინებაში სასამართლოს ნებართვის გარეშე პირის დაკავების კანონიერების საკითხზე და არ აფასებს მას.<sup>7</sup> არც დაცვის მხარის მიერ დაყენებული შუამდგომლობის არსებობის პირობებშიც აფასებს სასამართლო გადაუდებელი აუცილებლობით პირის დაკავების კანონიერებას. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლოს სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2021 წლის 14 აპრილის №10ა/1629 განჩინება აღნიშნული შემთხვევის ერთ-ერთი მაგალითია.<sup>8</sup> მართებულია, შემოწმდეს, თუ რამდენად არსებობდა სასამართლოს განჩინების გარეშე პირის დაკავების საფუძველი უშუალოდ სასამართლოს მიერ, რადგან ჩარევა ხდება პირის თავისუფლებაში.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ამ კუთხით სასამართლო პრაქტიკა არაერთგვაროვანია. მიუხედავად იმისა, რომ სსსკ პირდაპირ არ ავალდებულებს სასამართლოს ბრალდებულის პირველი წარდგენის სხდომაზე სასამართლოს ნებართვის გარეშე პირის დაკავების კანონიერება შეამოწმოს, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოსა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების ანალიზიდან და სსსკ-ის მუხლებიდან ჩანს, რომ სასამართლო არა თუ უფლებამოსილი, არამედ ვალდებულია სასამართლოს ნებართვის გარეშე პირის დაკავების კანონიერება შეამოწმოს, დაცვის მხარის შუამდგომლობის არარსებობის შემთხვევაშიც კი.

<sup>5</sup> თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2021 წლის 08 მაისის №10ა/2054 განჩინება.

<sup>6</sup> თეთრიწყაროს რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 18 ნოემბრის №10ა/39-20 განჩინება.

<sup>7</sup> თეთრიწყაროს რაიონული სასამართლოს 2021 წლის 24 მაისის №10/ა-14-21 განჩინება.

<sup>8</sup> თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლოს სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2021 წლის 14 აპრილის №10ა/1629 განჩინება.

### 3. სამართლებრივი საფუძველის არარსებობა დაკავების განჩინების შესრულების ვადის განსაზღვრისას

სსსკ-ის 171-ე მუხლის 1-ელი ნაწილი სათაურიდან გამომდინარე უნდა აწესრიგებდეს განჩინების აღსრულების ვადის საკითხსა და მისი განსაზღვრის სამართლებრივ საფუძველსაც, თუმცა არც ეს ნორმა და არც სსსკ-ის არსებული მუხლები, რომლებიც უშუალოდ არეგულირებს დაკავებასთან დაკავშირებულ საკითხებს, არ განსაზღვრავს უშუალოდ მოსამართლის მიერ გაცემული დაკავების განჩინების შესრულების ვადას.

დაკავების განჩინების შესასრულებელი ვადის განსაზღვრისას სასამართლო პრაქტიკა ამ კუთხითაც არაერთგვაროვანია. მიუხედავად დაკავების განჩინების სამართლებრივი საფუძველის არარსებობისა, სასამართლო პრაქტიკაში დაკავების განჩინების გაცემისას სასამართლო ბრალდების მხარეს ძირითადად განჩინების შესასრულებლად განუსაზღვრავს 30 (ოცდაათ) დღიან ვადას, თუმცა არის შემთხვევები, როდესაც 15 (თხუთმეტი) დღიანი ვადაც კი განუსაზღვრავს.<sup>9</sup> ასევე სასამართლო პრაქტიკაში არის ისეთ განჩინებებიც, რომლებშიც მოსამართლეს საერთოდ არ განუსაზღვრავს დაკავების განჩინების შესრულების ვადა. მაგალითად, თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2019 წლის 18 აპრილის №6244-19 განჩინებაში მოსამართლემ ბრალდების მხარეს საერთოდ არ განუსაზღვრა დაკავების განჩინების შესრულების ვადა.<sup>10</sup> სასამართლოს მიერ ბრალდების მხარისათვის დაკავების განჩინების შესრულების 30 (ოცდაათ) დღიანი ვადის განსაზღვრა და ზოგადად, დაკავების განჩინების შესრულების ვადის განსაზღვრა ხდება სსსკ-ის 112-ე მუხლის მე-3 ნაწილზე დაყრდნობით, რომლის მიხედვითაც „ჩხრეკის ან ამოღების განჩინება ძალადაკარგულია, თუ ეს საგამოძიებო მოქმედება არ დაწყებულა 30 დღის ვადაში.“ სწორედ ამ ნორმის ანალოგიით გამოყენებით სასამართლო ბრალდების მხარეს დაკავების განჩინების შესასრულებლად 30 (ოცდაათი) დღიან ვადას.

სსსკ-ის მე-2 მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, „საქართველოს კანონმდებლობაში ხარვეზის არსებობისას დასაშვებია სისხლის სამართლის საპროცესო ნორმის ანალოგიით გამოყენება, თუ ამით არ იზღუდება საქართველოს კონსტიტუციითა დარსაერთაშორისო ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები.“ თუმცა, „კანონმდებელმა პირდაპირ, იმპერატიულად აკრძალა სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიების გამოყენებისას კანონის ან სამართლის ანალოგიის, ან კანონის განვრცობითი განმარტების გამოყენების შესაძლებლობა, ანუ დასაშვებია კანონის სიტყვასიტყვითი განმარტება. აღნიშნული გამოწვეულია იმით, რომ სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიება პირდაპირ ზღუდავს ადამიანის კონსტიტუციით გათვალისწინებულ ამა თუ იმ ძირითად უფლებას, რაც, თვით კონსტიტუციის შესაბამისად, დასაშვებია მხოლოდ კანონით პირდაპირ გათვალისწინებულ შემთხვევაში.“<sup>11</sup> გარდა ამ არგუმენტისა, შესაძლოა მართებულად ჩაითვალოს, რომ 30 დღიანი ვადის განსაზღვრისას, სსსკ-ის 112-ე მუხლის მე-3 ნაწილის ანალოგიის წესის გამოყენებით, ირღვევა კანონიერების

<sup>9</sup> გურჯაანის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 22 ივლისის №10ა/63-20 განჩინება.

<sup>10</sup> თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2019 წლის 18 აპრილის №4230-19 განჩინება.

<sup>11</sup> მეიშვილი ზ., ჯორბენაძე ო., საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარები, თბ., 2007, 309.

პრინციპი. ამასთან, ეს უკანასკნელი წარმოადგენს სპეციალური ნორმას, რომელიც არეგულირებს ჩხრეკა-ამოღების განჩინების ძალადაკარგულად ცნობის საკითხს, თუ ეს საგამოძიებო მოქმედება არ დაიწყება 30 დღის ვადაში. აღნიშნული დათქმის დაკავების შემთხვევაზე გავრცელება კი ნორმის სპეციალური ხასიათიდან გამომდინარე მეტად პრობლემურია. ამასთან, დაკავების ვადის დინების მომწესრიგებელ ნორმად სსსკ-ის 112-ე მუხლი არ გვევლინება და მისი გამოყენება ცალკეული მოსამართლის შეხედულებაზეა დამოკიდებული.

„ნორმატიული აქტების შესახებ“ ორგანული კანონის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი პირდაპირ კრძალავს სპეციალური (საგამონაკლისო) ნორმების ანალოგიით გამოყენებას. ასევე, ხსენებული კანონის მე-7 მუხლი ადგენს ნორმატიულ აქტთა ურთიერთმიმართებას, რომლის თანახმადაც ორგანული კანონი უფრო მაღალი იურიდიული ძალის მქონეა, ვიდრე კანონი. ამდენად, „ნორმატიული აქტების შესახებ“ ორგანული კანონი იერარქიულად უფრო მაღლა მდგომია, ვიდრე სსსკ და გამომდინარე აქედან, სსსკ-ის 112-ე მუხლის მე-3 ნაწილში ნახსენები 30 დღიანი ვადა ანალოგიის წესით არ უნდა იქნას გამოყენებული, ვინაიდან არის სპეციალური ნორმა და ორგანული კანონი სპეციალური ნორმის ანალოგიის წესით გამოყენებას კრძალავს, მიუხედავად იმისა, რომ სსსკ-ის მე-2 მუხლის მე-3 ნაწილი ანალოგიის გამოყენების შესაძლებლობაზე საუბრობს.

გარდა ზემოაღნიშნული არგუმენტისა, არსებობს მეორე არგუმენტიც. კერძოდ, სსსკ-ის 112-ე მუხლი აწესრიგებს სასამართლოს განჩინებით ჩატარებულ საგამოძიებო მოქმედებებს. ჩხრეკა და ამოღება საგამოძიებო მოქმედებებია და მათთვის დაწესებული 30 დღიანი ვადა შეიძლება კვლავ საგამოძიებო მოქმედებებზე გავრცელდეს, ხოლო დაკავება, მათგან განსხვავებით, არის იძულების ღონისძიების სახე. შესაბამისად, კანონმდებლის მიერ საგამოძიებო მოქმედებისათვის დაწესებული 30 დღიანი ვადა არის საგამოძიებო მოქმედებისათვის განკუთვნილი და ნორმის განმარტებიდან გამომდინარე, ეს ვადა შეიძლება ისევ საგამოძიებო მოქმედებაზე გავავრცელოთ, თუმცა არა იძულების ღონისძიების სახეზე – დაკავებაზე, რომელიც არ არის საგამოძიებო მოქმედება.

ზემოთ არსებული მსჯელობიდან ჩანს, რომ დღეს მოქმედ სსსკ-ში არ არსებობს ისეთი მუხლი, რომელიც სასამართლოს დაკავების განჩინების შესრულების ვადის განსაზღვრის შესაძლებლობას აძლევს და ამასთან, საქართველოს კანონი „ნორმატიული აქტების შესახებ“ სპეციალური ნორმის ანალოგიით გამოყენებას კრძალავს.

სწორედ ხსენებული მიზეზებიდან გამომდინარე, მართებული იქნება, რომ სსსკ-ის 171-ე მუხლის პირველ ნაწილს დაემატოს შემდეგი შინაარსის წინადადება: „პირის დაკავების თაობაზე გაცემული განჩინების შესასრულებელ ვადას სასამართლო განსაზღვრავს ინდივიდუალურად საქმის გარემოებიდან გამომდინარე და ის ძალადაკარგულად იქნება ცნობილი, თუკი აღნიშნული იძულების ღონისძიება არ აღსრულდება განჩინების გაცემიდან 15 დღის ვადაში.“

ლოგიკურად გაჩნდება კითხვა ვადასთან დაკავშირებით, რატომ არა, მაგალითად, ჩხრეკა-ამოღებისას განსაზღვრული 30 დღიანი ვადა და რატომ 15 დღე? „განჩინება უნდა აღსრულდეს მისი გაცემიდან მცირე დროში, ვინაიდან დასაბუთებული ვარაუდი შესაძლებელია გაქრეს თუ ზედმეტად ხანგრძლივი დრო იქნება გასული განჩინების გამოცემასა და აღსრულებას შორის.“<sup>12</sup> არა მარტო დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტი შეიძლება გაქრეს, არამედ ის საფუძვლებიც, რის გამოც გაიცა დაკავების განჩინება.

<sup>12</sup> ფაფიაშვილი ლ., თუმანიშვილი გ., აქუბარდია ი., გოგიაშვილი ნ., ივანიძე მ., საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი, თბ., 2017, 453.

დაკავების საფუძვლები, როგორც არის მიმალვის, სასამართლოში არგამოცხადების, საქმისათვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის განადგურების ან ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე, იმგვარი რისკის შემცველი შემთხვევებია, რა დროსაც მათ აღსაკვეთად საჭიროა იმნუთიერი მოქმედება, რათა გამოძიებას შემდგომში ხელი არ შეეშალოს შესაბამისი მტკიცებულებების მოპოვებაში. დაყოვნებამ შეიძლება გამოუსწორებელი ზიანი მიაყენოს გამოძიებას, განსხვავებით ჩხრეკა-ამოღებისაგან, რომლის დროსაც განჩინება შეიძლება გაიცეს იმ მიზეზით, რომ „ამოსაღები საგანი მომავალში იქნება მიტანილი ამოღების/ჩხრეკის ადგილას.“<sup>13</sup>

აღნიშნულიდან გამომდინარე, 15 დღიანი პერიოდი არის ის გონივრული ვადა, რა დროშიც ბრალდების მხარე ყოველგვარი ხარვეზების გარეშე შეძლებს მის აღსრულებას. ამასთან, კანონმდებელმა უნდა მისცეს სასამართლოს უფლება, მის მიერ გაცემული განჩინების შესრულების პროცედურა შემდგომში შეამონმოს და დაადგინოს განჩინების აღსრულების მომენტში იყო თუ არა ისევე ის საფუძვლები, რის გამოც სასამართლომ გასცა დაკავების განჩინება და ასევე აუცილებელია შეფასდეს, თუ რამდენად კანონიერად და სსსკ-ის 171-ე მუხლის 1-ელი ნაწილის მოთხოვნათა დაცვით გაიცა დაკავების განჩინება.

#### 4. დაკავების განჩინების ვადის აღსრულების კონტროლის არარსებობა

სსსკ-ის 171-ე მუხლის 1-ელი ნაწილის მიხედვით, სასამართლო პროკურორის შუამდგომლობის საფუძველზე ზეპირი მოსმენის გარეშე განიხილავს შუამდგომლობას და წყვეტს საკითხს, გასცეს თუ არა განჩინება პირის დაკავების თაობაზე. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 4 წლიანი სტატისტიკის შედეგების მიხედვით, თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2017 წელს პროკურორმა 307-ჯერ მიმართა პირის დაკავების შესახებ განჩინების გაცემის შუამდგომლობით, საიდანაც სასამართლომ დააკმაყოფილა 263 შუამდგომლობა; 2018 წელს 581-ჯერ იქნა მიმართული, საიდანაც დააკმაყოფილდა 555 შუამდგომლობა; 2019 წელს 796-ჯერ და დააკმაყოფილდა 709 შუამდგომლობა, ხოლო 2020 წელს 661-ჯერ და დააკმაყოფილდა 548 შუამდგომლობა.<sup>14</sup> ამ სტატისტიკიდან ნათლად ჩანს, რომ სასამართლო უმეტეს შემთხვევაში აკმაყოფილებს პროკურორის შუამდგომლობას და გასცემს დაკავების შესახებ განჩინებას მაშინ, როდესაც ჩატარებული კვლევის მიხედვით: „პირის დაკავების საკითხის თაობაზე სასამართლოში პროკურორების მიერ შეტანილი შუამდგომლობებისა და ამ შუამდგომლობებთან დაკავშირებით მოსამართლეების მიერ გამოტანილი განჩინებების დაუსაბუთებლობა კი რეალურად მდგომარეობს იმაში, რომ მათში არ მოიპოვება კონკრეტული, არგუმენტირებული და შესაბამის ფაქტობრივ მასალებზე მითითებით გამყარებული მსჯელობა იმის თაობაზე, თუ რატომ არის აუცილებელი პირის დაკავება და რა ანგარიშგასაწივი გარემოებები არსებობს საამისოდ ანდა პირიქით – რატომ არ უნდა იქნეს პირი დაკავებული მოცემულ შემთხვევაში.“<sup>15</sup>

სასამართლო პრაქტიკაში არის ისეთი შემთხვევები, როდესაც სასამართლო ბრალდების მხარეს განჩინების შესასრულებლად განუსაზღვრავს 30 დღიან ვადას და გასცემს გან-

<sup>13</sup> იქვე, 453.

<sup>14</sup> თბილისის საქალაქო სასამართლოს სტატისტიკა, <<https://tcc.court.ge/ka/Statistics>> [10.04 2021].

<sup>15</sup> სულაქველიძე დ., ძებრიური გ., ჩომახაშვილის ქ., თომაშვილი თ., მატარაძე თ., პირის დაკავების სტანდარტებისა და პრაქტიკის კვლევა საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიხედვით, თბ., 2017, 30.

ჩინებას პირის დაკავების თაობაზე იმ მიზეზით, რომ არსებობს საქმისათვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის განადგურების რისკი, თუმცა ამ განჩინების შესასრულებლად ბრალდების მხარეს განსაზღვრული აქვს 30 დღიანი ვადა და აღნიშნულ განჩინებას ბრალდების მხარე აღასრულებს საკუთარი შეხედულებისამებრ, მეოცე ან ოცდამეხუთე დღეს მაშინ, როდესაც დაკავების განჩინების გაცემის ერთ-ერთი საფუძველი საქმისათვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის განადგურების მყისიერი რისკია. ეს საფრთხე არის იმნუთიერი, ვინაიდან დაყოვნებამ შეიძლება გამოიწვიოს გამოძიებისათვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის განადგურება. შესაბამისად, როდესაც საქმისათვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის განადგურების საფრთხე არის ის ერთადერთი მიზეზი, რის გამოც სასამართლომ გასცა დაკავების განჩინება და ბრალდების მხარე ამ საფუძველით პირს აკავებს მეოცე ან ოცდამეხუთე დღეს, საჭიროა, რომ სასამართლოს მხრიდან მოწმედობდეს რისკი დაკავების განჩინების გაცემის მეოცე ან ოცდამეხუთე დღესაც არსებობდა თუ არა. ეს მიზეზიც კი სრულიად საკმარისად უნდა ჩაითვალოს, რომ დაკავების განჩინება ერთჯერადად გასაჩივრდეს.

სასამართლო პრაქტიკა იცნობს ისეთ შემთხვევასაც, როდესაც თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის მოსამართლემ 2019 წლის 18 აპრილს გასცა პირის დაკავების განჩინება იმ საფუძველით, რომ არსებობდა პირის მიმალვის საფრთხე.<sup>16</sup> თუმცა, ბრალდების მხარემ მიმალვის საფრთხის საფუძველზე გაცემული განჩინება შეასრულა 2019 წლის 08 მაისს და პირი მიმალვის საფრთხის საფუძველზე განჩინების გაცემიდან მეოცე დღეს დააკავა.<sup>17</sup>

მართალია, სასამართლო პროკურორის შუამდგომლობის საფუძველზე გასცემს პირის დაკავების თაობაზე განჩინებას, რა დროსაც სასამართლოს კონტროლის მექანიზმის გარეშე რჩება ვადა, რომელშიც უნდა აღსრულდეს მოცემული განჩინება, რომლის აღსრულებაც სამართალდამცავი ორგანოების კომპეტენციაა, თუმცა, როდესაც სასამართლო გასცემს პირის დაკავების განჩინებას იმ საფუძველით, რომ იმ პერიოდში არსებობდა პირის მიმალვის საფრთხე და ამ განჩინებას ბრალდების მხარე მისი გაცემიდან, მაგალითად, მეოცე დღეს აღასრულებს და პირს აკავებს მიმალვის საფრთხის საფუძველით, სასამართლოს სულ მცირე უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა, შეაფასოს მის მიერ გაცემული განჩინების აღსრულების საკითხი, განსაკუთრებით კი მაშინ, როდესაც ბრალდებული ამას სადავოდ ხდის.

გარდა ამისა, სასამართლო დაკავების განჩინებას ზეპირი მოსმენის გარეშე გასცემს ისე, რომ მხოლოდ პროკურორის შუამდგომლობაში დაფიქსირებულ ინფორმაციას ეცნობა და მეორე მხარის პოზიცია მისთვის ცნობილი არ არის. დაკავების განჩინების გაცემის საკითხის განხილვისას არ ხდება სავარაუდო დასაკავებელი პირის ინფორმირება. შესაბამისად, მოცემულ ეტაპზე სასამართლოს მსჯელობაც და გადაწყვეტილებაც სრულად ერთი მხარის (ბრალდების მხარის) პოზიციაზეა დამყარებული და შესაძლოა, პირი სასამართლოს განჩინებით დააკავონ, მაგრამ დაკავების შემდგომ ბრალდებულს უნდა ჰქონდეს უფლება, ერთჯერადად გაასაჩივროს სასამართლოს უკანონო გადაწყვეტილება დაკავების თაობაზე და მოსმენილი იქნას მისი არგუმენტებიც.<sup>18</sup> საკონსტიტუციო სასამართლოს თავის გადაწყვეტ-

<sup>16</sup> თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის მოსამართლემ 2019 წლის 18 აპრილის განჩინება №6244-19.

<sup>17</sup> იხ. სისხლის სამართლის საქმეზე №009200219001 2019 წლის 8 მაისის დაკავების ოქმი.

<sup>18</sup> კონსტიტუციური სარჩელის „მიხეილ ხაინდრავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“ განხილვისას, პარლამენტის წარმომადგენელმა განმარტა, რომ დაკავების განჩინების გადასინჯვა აღკვეთის ღონის-



იღებებშიც კი აქვს ხაზი გასმული, თუ რაოდენ მნიშვნელოვანია ზეპირი განხილვის უფლების დაცვა.<sup>19</sup>

სასამართლოს მიერ დაკავების განჩინების გაცემის დროს ერთხელ უკვე დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტით დადგენილი ფაქტები და საფუძვლები აღარ მონმდება, რადგან დაკავების განჩინება არ საჩივრდება, რაც პირს ართმევს უფლებას, იდავოს და შეამონმოს, რამდენად სწორად და კანონიერად იქნა შეფასებული სასამართლოს მიერ ერთი მხარის მიერ სასამართლოში წარდგენილი საფუძვლები. მას უნდა მიეცეს უფლება, განხვავებული რეალობა დაამტკიცოს და უკანონო განჩინება გააუქმოს.

გარდა ამისა, შესაძლოა, მხოლოდ ბრალდების მხარისგან მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე გამოტანილი განჩინების გაუქმების აბსოლუტური (მაგ.: საქართველოს ტერიტორიაზე დანაშაულის ჩადენის დროისთვის, საზღვარგარეთ ყოფნის დამადასტურებელი მტკიცებულებები) მტკიცებულებები გააჩნდეს პირს. ასეთ შემთხვევაში საჩივართან ერთად ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოსთვის წარდგენისას, გაუქმდება მის მიმართ გამოტანილი დაკავების განჩინება და ახალი, არსებითი გარემოების არსებობის მტკიცების გარეშე მოიპოვებს თავისუფლებას. ამდენად, მოცემულ შემთხვევაში სახეზეა გასაჩივრების უფლების არქონა, რაც, თავის მხრივ, პირს თავისი პოზიციის წარდგენისა და თავისი თავისუფლების დაცვის უფლებას ართმევს.

ზემოაღნიშნულის გარდა, საქართველოს კონსტიტუციის მე-13 მუხლის მე-6 პუნქტის მიხედვით: „...უკანონოდ თავისუფლებაზეზღუდულ პირს აქვს კომპენსაციის მიღების უფლება.“ ის, რომ დაკავების განჩინება არ საჩივრდება და არ მონმდება მისი კანონიერება, ართმევს პირს ამ უფლებით სარგებლობის თეორიულ შესაძლებლობასაც. თუკი პირს უკანონოდ თავისუფლების შეზუდვის/აღკვეთის თაობაზე დავის უფლება არ ექნება, იგი ვერასოდეს დაამტკიცებს მის მიმართ განხორციელებულ უკანონო ქმედებას, როგორც ფაქტს.

რადგან სასამართლოს მიერ გაცემული განჩინების კანონიერება ისევ სასამართლომ უნდა შეამონმოს, სასამართლოსთვის მიმართვის უფლების არქონით, პირს ერთმევა დაკავების განჩინების კანონიერების შემონმებისა და თავისუფლების უკანონოდ შეზღუდვის დადასტურების შესაძლებლობა, შემდგომში საქართველოს კონსტიტუციის მე-13 მუხლის მე-6 პუნქტის თანახმად, კომპენსაციის მოთხოვნის საფუძველია. თუკი სასამართლოს მიერ არ იქნა დადგენილი პირის უკანონოდ დაკავების ფაქტი, პირი ზიანს ვერ მოითხოვს. გასაჩივრების მექანიზმით კი პირს შეექმნება სამართლებრივი საფუძველი იმისა, რომ იდავოს დაკავების კანონიერებაზე და ამ საფუძველით მოითხოვოს კომპენსაცია.

ამასთან, საყურადღებოა სსსკ-ის 197-ე მუხლის 1-ელი ნაწილის „ზ“ ქვეპუნქტი, რომლის თანახმად, მაგისტრატი მოსამართლე ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენის სხდომაზე ბრალდებულისგან არკვევს, აქვს თუ არა რაიმე საჩივარი ან შუამდგომლობა უფლებების დარღვევასთან დაკავშირებით. პრაქტიკაში ხშირად ამ ნორმაზე დაყრდნობით განმარტავენ, რომ ბრალდებულს პირველი წარდგენის სხდომაზე აქვს უფლება, მაგისტრატ მოსამართლესთან გაასაჩივროს ამავე ინსტანციის მოსამართლის მიერ გაცემული დაკავების განჩინება. ეს ნორმის არასწორი განმარტებაა, რადგან სასამართლო ამ დროს აფასებს გან-

ძიების განხილვის დროს ხდება, რაც არ შეესაბამება სიმართლეს და არის აცდენილი რეალობას. ამ საკითხზე მესამე თავში ვისაუბრებ.

<sup>19</sup> საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 27 თებერვლის №2/2/558 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ილია ქანტურაია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 42.

ჩინების აღსრულებისას ბრალდებულის მიმართ მისი უფლებების დარღვევის ფაქტის, დამამცირებელ მოპყრობის ან წამების შემთხვევის არსებობა-არარსებობას და განჩინების კანონიერებაზე არ მსჯელობს. ასევე, ერთი და იმავე ინსტანციის სხვადასხვა მოსამართლე ვერ იმსჯელებს ერთმანეთის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების სისწორეზე.

სასამართლოს განჩინებით პირის დაკავებისას არაერთი პრობლემური საკითხი იჩენს თავს და ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი სწორედ ზემოთ განხილული საკითხია. ამდენად, სასამართლოს მის მიერ გაცემული დაკავების განჩინების აღსრულების შემომწმების უფლება უნდა გააჩნდეს. ამასთან, პირს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა, დაამტკიცოს თავისი უფლების უკანონოდ შეზღუდვის ფაქტი, რათა შემდგომში მოითხოვოს კომპენსაცია.

## 5. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება დაკავების განჩინების გასაჩივრების შესაძლებლობაზე

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ 2022 წლის 17 ივნისს არ დააკმაყოფილა №1464 კონსტიტუციური სარჩელი („მიხეილ ხაინდრავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“), რომლითაც სადავოდ იყო გამხდარი საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 171-ე მუხლის პირველი ნაწილის მე-2 წინადადების (ეს განჩინება არ გასაჩივრდება) კონსტიტუციურობა საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლის პირველი პუნქტის პირველ წინადადებასთან მიმართებით. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება კრიტიკას ვერ უძლებს.<sup>20</sup>

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს ზემოაღნიშნული გადაწყვეტილება არ შეიძლება მართებულად ჩაითვალოს. არსებული ხარვეზები ნორმის არასწორად გაგებაზე მიუთითებს, რაც, თავის მხრივ, საფრთხისშემცველი პრეცედენტია, რადგან ჩანს იმგვარად, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს კოლეგიის ნორმის მიზანი და დანიშნულება მართებულად არ იქნა გაგებული. საკონსტიტუციო სასამართლო გადაწყვეტილების მე-16 პუნქტში მიუთითებს, რომ დაკავება არის საგამოძიებო მოქმედება. მოცემული მსჯელობა არ შეიძლება სწორად ჩაითვალოს, რადგან დაკავება საგამოძიებო მოქმედებას არ წარმოადგენს. სსსკ-ის მე-200 მუხლის მე-6 ნაწილის შესაბამისად, დაკავება არის სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიების სახე. თუმცა, გარდა ამ არგუმენტისა, სსსკ-ის მეოთხე კარი საუბრობს გამოძიებაზე და საგამოძიებო მოქმედებებზე, რომელიც არ საუბრობს დაკავებაზე. კანონმდებელი ამ საკითხს აწესრიგებს საპროცესო კოდექსის მეხუთე კარში. მოცემულ თავში დაკავება მოცემულია სწორედ როგორც სისხლისსამართლებრივი იძულების ღონისძიება. ამასთან, თავად საქალაქო სასამართლოს ყოველწლიურ სტატისტიკურ მონაცემებშიც კი დაკავების გრაფას იძულების ღონისძიების დასახელებათა სვეტში უჭირავს ადგილი.

საკონსტიტუციო სასამართლო აღნიშნული გადაწყვეტილების მეოცე პუნქტში განმარტავს, რომ პირის დაკავების თაობაზე მიღებული გადაწყვეტილება სრულად არ არის გამორიცხული სასამართლოს კონტროლის სფეროდან და ამ პოზიციის გასამყარებლად მოჰყავს საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 197-ე მუხლის პირველი

<sup>20</sup> იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლის – გიორგი კვერენჩილაძის განსხვავებული აზრი საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი კოლეგიის 2022 წლის 17 ივნისის №1/4/1464 გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით.

ნაწილის „ზ“ ქვეპუნქტი: „ხომ არ აქვს ბრალდებულს რაიმე საჩივარი ან შუამდგომლობა მისი უფლებების დარღვევასთან დაკავშირებით“ და ამ ჩანაწერზე დაყრდნობით ავითარებს მსჯელობას, რომ „ბრალდებულის პირველი წარდგენის სხდომაზე ზემოხსენებული საკითხების დადგენისას, თუ ბრალდებული განაცხადებს მისი დაკავებიდან გამომდინარე საჩივარს ან იშუამდგომლებს მისი უფლებების დარღვევასთან დაკავშირებით, რის თაობაზეც სასამართლო დარწმუნდება, სასამართლოს შეუძლია ასეთი დაკავება მიიჩნიოს დაუსაბუთებლად ან/და უკანონოდ, ხოლო დაკავების საფუძველი არასაკმარისად და უარი განაცხადოს დაკავებული პირის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენებაზე.“ საკონსტიტუციო სასამართლოს ეს მსჯელობა არ გამომდინარეობს საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მოთხოვნებიდან და არც თავად 197-ე მუხლის დანაწესიდან. საკითხი დგას იმგვარად, რომ თუკი უფლებება დაირღვა, სასამართლომ შესაძლოა (და არა აუცილებლად) პატიმრობა, როგორც აღკვეთის ღონისძიების სახე, არ გამოიყენოს, რაც გამოიყენებულ დაკავების ღონისძიებას უკანონოდ არ აქცევს. ეს ბუნებრივიცაა, რადგან პირი შესაძლოა კანონიერად დააკავონ, თუმცა მისი უფლებება დამამცირებელი მოპყრობით იქნეს დარღვეული დაკავების მინდინარეობისას. ამ ღონისძიების განხორციელებისას ჩადენილი უკანონო ქმედება ცალკე დანაშაულია, თუმცა ეს თავისთავად არ ნიშნავს დაკავების ღონისძიების უკანონოდ გამოცხადებას. დაკავების განჩინების კანონიერება, რაც უნდა უკანონო და დაუსაბუთებელი იყოს, არ შემოწმდება ბრალდებულის პირველი წარდგენის სხდომაზე, მიუხედავად იმისა, რომ პირველი წარდგენის სხდომაზე მოსამართლე ბრალდებულისაგან არკვევს აქვს თუ არა რაიმე საჩივარი ან შუამდგომლობა მისი უფლებების დარღვევასთან დაკავშირებით. სასამართლო ამ დროს აფასებს მხოლოდ განჩინების აღსრულებისას ბრალდებულის უფლებება დაირღვა თუ არა, კერძოდ, აქვს თუ არა ადგილი არაადამიანურ, დამამცირებელ მოპყრობას ან წამებას და ა.შ. ამასთან, ერთი და იმავე ინსტანციის (დონის) სხვადასხვა მოსამართლე ვერ იმსჯელებს ერთმანეთის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების სისწორეზე. პირველი წარდგენის სხდომის (მაგისტრატ) მოსამართლეს არ შეუძლია იმსჯელოს ერთხელ უკვე იმავე სასამართლოს სხვა (მაგისტრატ) მოსამართლის მიერ უკვე გაცემული დაკავების განჩინების კანონიერების საკითხზე და მოახდინოს რევიზია, რადგან ამას სსსკ პირდაპირ კრძალავს და სასამართლო პრაქტიკაც ასეა განვითარებული.<sup>21</sup>

სსსკ-ის 95-ე მუხლის 1-ელი ნაწილის მიხედვით: „სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილეს უფლება აქვს, ამ კოდექსით პირდაპირ გათვალისწინებულ შემთხვევებში და დადგენილი წესით გაასაჩივროს სასამართლოს, პროკურორის, გამომძიებლის ქმედება ან გადაწყვეტილება.“ ამ ნორმის დანაწესიდან გამომდინარე, კანონმდებელმა პირდაპირ განერა, რომ სსსკ-ში პირდაპირ უნდა მიეთითოს სასამართლოს ესა თუ ის განჩინება/განაჩენი სად საჩივრდება, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მას სასამართლო არ განიხილავს. აღნიშნულს ასევე ადასტურებს თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამომძიებო კოლეგიის მიერ გაცემული განმარტებაც, რომ „სსსკ-ის 95-ე მუხლის 1-ელი ნაწილიდან გამომდინარე, სასამართლოს გადაწყვეტილება საჩივრდება მხოლოდ კოდექსით პირდაპირ გათვალისწინებულ შემთხვევებში და დადგენილი წესით და ის, რისი უფლებაც საპროცესო კანონმდებლობით მხარეს არ გააჩნია, მას ვერ მიანიჭებს სასამართლო და მსგავსი განმარტება სამართლებრივი

<sup>21</sup> იხ. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამომძიებო კოლეგიის 2017 წლის 29 ნოემბრის № 1გ/1362-17 განჩინება.

ძალის მქონე ვერ იქნება.<sup>22</sup> გარდა ამისა, სსკ-ის მე-20 მუხლის მე-3 ნაწილი პირდაპირ უთითებს, რომ რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს მაგისტრეტი მოსამართლის კომპეტენციის ფარგლებში მიღებულ განჩინებაზე საჩივარი განიხილება სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიაში. შესაბამისად, რაც უნდა უკანონოდ და დაუსაბუთებლად მიაჩნდეს ალკვეთის ღონისძიების განმხილველ მოსამართლეს დაკავების განჩინება, ის მასზე ვერ იმსჯელებს. გამოდის, რომ პირველი ინსტანციის მოსამართლის მიერ მიღებული განჩინების რევიზია შეიძლება განახორციელოს მხოლოდ ზემდგომი ინსტანციის მოსამართლემ, რადგან ერთი და იმავე საკითხზე ორჯერ ვერ იმსჯელებს ერთი ინსტანციის სასამართლო.

დადასტურება, რომ კანონმდებელი არ უშვებს პირველი წარდგენის სხდომის (მაგისტრატმა) მოსამართლემ იმსჯელოს იმავე ინსტანციის მოსამართლის მიერ უკვე გაცემული განჩინების კანონიერების საკითხზე, ასევე ნათლად იკვეთება სსკ-ის 206-ე მუხლის მე-8 ნაწილში, რომელიც განსაზღვრავს, რომ პირველი ინსტანციის სასამართლოში ალკვეთის ღონისძიების საკითხის განხილვისას წარდგენილ უნდა იქნეს ახალი არსებითი სახის ინფორმაცია/გარემოება, რათა პატიმრობა, როგორც ალკვეთის ღონისძიების სახე, შეიცვალოს. რა თქმა უნდა, აქ არ იგულისხმება დაკავება, არამედ მოცემულია დათქმა ალკვეთის ღონისძიების სახის შეცვლის წინაპირობებზე.

საყურადღებოა ის გარემოებაც, რომ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი კოლეგიის ზემოაღნიშნულ 2022 წლის 17 ივნისის No1/4/1464 გადაწყვეტილებას თან ერთვის საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლის – გიორგი კვერენჩილაძის განსხვავებული აზრი, რომელშიც სწორედ საუბარია იმაზე, რომ საკონსტიტუციო სასამართლომ არასწორად შეაფასა სამართლებრივი გარემოებები. იგი საკონსტიტუციო სარჩელის ავტორებს სრულად დაეთანხმა და განმარტა, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს სრულად უნდა დაეკმაყოფილებინა სასარჩელო მოთხოვნა და არაკონსტიტუციურად ეცნო საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 171-ე მუხლის პირველი ნაწილის მე-2 წინადადება საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლის პირველ პუნქტთან მიმართებით.<sup>23</sup>

## 6. შედარებითსამართლებრივი ანალიზი

ესტონეთის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-14 მუხლში საუბარია შეჯიბრებითობის პრინციპზე.<sup>24</sup> ესტონეთის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ერთმანეთისაგან განასხვავებს ეჭვმიტანილისა და ბრალდებულის სტატუსს. ეჭვმიტანილს, ესტონეთის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 34-ე მუხლის მე-6 ნაწილის მიხედვით, უფლება აქვს, მონაწილეობა მიიღოს სასამართლოში დაკავების შესახებ განცხადების განხილვაში. ამავე კოდექსის 131-ე მუხლის მე-2 ნაწილი არეგულირებს ისეთ შემთხვევას, როდესაც პროკურატურის ბრძანებით, საგამოძიებო ორგანო აგზავნის ეჭვმიტანილს ან ბრალ-

<sup>22</sup> თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის 2017 წლის 29 ნოემბრის № 1გ/1362-17 განჩინება.

<sup>23</sup> საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლის – გიორგი კვერენჩილაძის განსხვავებული აზრი საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი კოლეგიის 2022 წლის 17 ივნისის No1/4/1464 გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით.

<sup>24</sup> ესტონეთი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013093/consolide>> [04.05.2021].

დებულს, რომელთა მიმართაც მომზადებულია განცხადება დაკავების ორდერის შესახებ და წინასწარი გამოძიების მოსამართლე განიხილავს შუამდგომლობას მათი მონაწილეობით. ესტონეთის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 385-ე მუხლი კი ჩამოთვლის იმ საკითხებს, რაზეც სააპელაციო საჩივარი არ შეიტანება. ამ მუხლის 28-ე ნაწილი კრძალავს დაკავების თაობაზე მიღებული გადაწყვეტილების გასაჩივრებას, თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ მიუხედავად ამ გადაწყვეტილების არგასაჩივრებისა, პირს აქვს იმის შესაძლებლობა, რომ სამართლომ მოუსმინოს და ისე მიიღოს დაკავების გადაწყვეტილება.

ამერიკის შეერთებული შტატების ფედერალური კანონის მე-4 მუხლი ეხება პირის დაკავებას.<sup>25</sup> პირის დაკავების ორი შემთხვევას იცნობს ხსენებული კანონი, ერთი – პოლიციელის მიერ, ხოლო მეორე – სასამართლოს მიერ. პოლიციელი პირს აკავებს მაშინ, როდესაც არსებობს სავარაუდო მიზეზი (**probable cause**) სტანდარტი. პოლიციელმა, რომელმაც სასამართლოს ნებართვის გარეშე დააკავა პირი, ვალდებულია დაამტკიცოს სასამართლოში სავარაუდო მიზეზის (**probable cause**) სტანდარტი არსებობა და დაკავების აუცილებლობა.

სავარაუდო მიზეზი (**probable cause**) არის გონივრული რწმენა, რომელიც ეფუძნება დაპატიმრებამდე არსებულ ფაქტებსა და ინფორმაციას. სწორედ ამავე სტანდარტით ხელმძღვანელობს მოსამართლეც, როდესაც დაპატიმრების ორდერს გასცემს. დაპატიმრების ორდერის გაცემის საკითხი განიხილება ბრალდებულთან ერთად. ამერიკის ფედერალური კანონის 37-ე მუხლის ჩამოთვლის იმ საკითხებს, რომლის გასაჩივრებაც აკრძალულია. ამერიკის ფედერალური კანონის 37-ე მუხლის “ც” – ქვეპუნქტში კი საუბარია დაკავების განჩინებაზე, რომლის გასაჩივრებაც არ შეიძლება, თუმცა, აქაც ბრალდებულის თანდასწრებით მისი დაკავების საკითხის განხილვით კომპენსირდება პირის უფლება, იყოს მოსმენილი.

საქართველოს 1998 წლის 20 თებერვლის სსსკ, დღევანდელი მოქმედი საპროცესო კოდექსისაგან განსხვავებით, უკეთესად აწესრიგებდა დაკავებასთან დაკავშირებულ საკითხებს. საქართველოს 1998 წლის 20 თებერვლის სსსკ-ის მე-12 მუხლის მე-3 ნაწილის პირდაპირ კრძალავდა 48 საათზე დიდხანს პირის დაკავებას. ამავე კოდექსის სსსკ-ის 134-ე მუხლი ჩამოთვლიდა სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიების სახეებს. ამავე მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტის ჩამონათვალში მოცემული იყო ტერმინი დაკავება, რითიც ძველი კოდექსი დაკავებას აღიარებდა, როგორც იძულების ღონისძიების ერთ-ერთ სახეს.

1998 წლის 20 თებერვლის სსსკ-ის 146<sup>1</sup> მუხლი აწესრიგებდა დაკავების კანონიერების შემოწმების საკითხს. ამ მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით დაკავებიდან გათავისუფლებული პირი ერთი თვის განმავლობაში უფლებამოსილი იყო, დაკავების კანონიერებისა და დასაბუთებულობის შემოწმების შესახებ შუამდგომლობით მიემართა სასამართლოსთვის გამოძიების ადგილის მიხედვით. მიმართვიდან ათი დღის ვადაში მოსამართლე ერთჯერადად განიხილავდა დაკავების კანონიერებისა და დასაბუთებულობის საკითხს. მეორე ნაწილი ეხებოდა დაკავების უკანონოდ ცნობის საკითხს, შემთხვევას როცა არსებითად ირღვეოდა ამ კოდექსის 145-ე მუხლით გათვალისწინებული დაკავების წესი ან დაკავება არ ემსახურებოდა ამ კოდექსის 141-ე მუხლით გათვალისწინებულ დაკავების გამოყენების მიზნებს. მესამე ნაწილი განმარტავდა, თუ როდის იყო დაკავება დაუსაბუთებელი, ხოლო მეოთხე ნაწილის მიხედვით კი თუ მოსამართლე დაადგენდა, რომ დაკავება უკანონო ან დაუ-

<sup>25</sup> აშშ-ის ფედერალური კანონი, ძალაშია 1946 წლის 21 მარტიდან და მოქმედებს 2020 წლის 1 დეკემბრის მდგომარეობით.

საბუთებელი იყო, იგი დაკავებას სცნობდა ასეთად და დაუყოვნებლივ გასცემდა განკარგულებას დაკავებიდან გათავისუფლებული პირისათვის კომპენსაციის გადახდის თაობაზე.

## 7. დასკვნა

სასამართლოს მიერ დაკავების განჩინების გაცემისას, პრაქტიკაში არაერთი პრობლემური საკითხი იკვეთება, კერძოდ, არ არსებობს დაკავების განჩინების შესრულების ვადის განსაზღვრის სამართლებრივი საფუძველი. სასამართლო სსსკ-ის 112-ე მუხლის მე-3 ნაწილში ნახსენებ 30 დღიან ვადას სპეციალური ნორმის ანალოგიის გამოყენებით განსაზღვრავს, რომლის უფლებაც „ნორმატიული აქტების შესახებ“ ორგანული კანონის მიხედვით არ აქვს.

ამასთან, სასამართლოს უნდა ჰქონდეს მის მიერ გაცემული დაკავების განჩინების აღსრულების შემდგომში შემონმების უფლება, მით უმეტეს, მაშინ, როდესაც სასამართლო მიმალვის საფრთხის გამო გასცემს განჩინებას და აღნიშნულის საფუძველზე ბრალდების მხარის განჩინებას არსებითად გვიან (მაგ. მეოცე დღეს) აღასრულებს.

დაკავების განჩინების გასაჩივრების შეუძლებლობა ბრალდებულს ართმევს უფლებას, შემდგომში მოითხოვოს ზიანის ანაზღაურება, თუმცა, ყველაზე მნიშვნელოვანი მაინც თავისუფლების დაცვის ბერკეტის არარსებობაა, ვინაიდან დღევანდელი საკანონმდებლო ნორმა, მიუხედავად საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებისა, არ აძლევს ბრალდებულს (დაცვის მხარეს) უფლებას, გაასაჩივროს სასამართლოს მიერ მიღებული განჩინება. დაკავების განჩინების გასაჩივრების უფლების არქონით, ბრალდებულს ერთმევა უფლება იდავოს მის მიმართ სასამართლოს მხრიდან ერთხელ უკვე დადგენილი ფაქტობრივი და ფორმალური საუძვლების კანონიერების თაობაზე.

### ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კონსტიტუცია, 24/08/1995.
2. საქართველოს ორგანული კანონი ნორმატიული აქტების შესახებ, 09/06/2022.
3. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 06/09/2022.
4. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 30/02/1998 (ძალადაკარგული).  
ესტონეთის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მიღების თარიღი: 12/02/2003; ძალაში შესვლის თარიღი 01/07/2004, <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013093/consolide>>, [04.05.2021].
5. აშშ-ის ფედერალური კანონი, 2020 წლის 1 დეკემბრის მდგომარეობით, ძალაში შესვლის თარიღი: 21.03. 1946.
6. კუბლაშვილი კ., ძირითადი უფლებები, თბ., 2008, 133.
7. მეიშვილი ზ., ჯორბენაძე ო., საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარები, თბ., 2007, 309.
8. სულაქველიძე დ., ძებრიანი გ., ჩომახაშვილის ქ., თომაშვილი თ., მატარაძე თ., პირის დაკავების სტანდარტებისა და პრაქტიკის კვლევა საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიხედვით, თბ., 2017, 30.
9. ტულუში თ., ბურჯანაძე გ., მშენიერაძე გ., გოცირიძე გ., მენაბდე გ., ადამიანის უფლებები და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების პრაქტიკა, თბ., 2013, 108.
10. ფაფიაშვილი ლ., თუმანიშვილი გ., აქუბარდია ი., გოგინაშვილი ნ., ივანიძე მ., საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი, თბ., 2017, 453.

11. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2022 წლის 17 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე „მიხეილ ხაინდრავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, №1/4/1464.
12. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 27 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ილია ჭანტურაია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, № 2/2/558.
13. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 6 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, № 2/1/415.
14. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 6 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე „სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“ № 2/1/415.
15. გურჯანის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 22 ივლისის განჩინება №10ა/63-20.
16. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის მოსამართლემ 2019 წლის 18 აპრილის განჩინება № 6244-19.
17. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2021 წლის 08 მაისის განჩინება №10ა/2054.
18. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლოს სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2021 წლის 14 აპრილის განჩინება № 10ა/1629.
19. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2019 წლის 18 აპრილის განჩინება № 4230-19.
20. თეთრიწყაროს რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 18 ნოემბრის განჩინება № 10ა/39-20.
21. თეთრიწყაროს რაიონული სასამართლოს 2021 წლის 24 მაისის განჩინება № 10/ა-14-21.
22. სისხლის სამართლის საქმეზე № 009200219001 2019 წლის 8 მაისის დაკავების ოქმი № 009200219001.
23. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სტატისტიკა, <<https://tcc.court.ge/ka/Statistics>>, [10.04.2021].
24. მიხეილ ხაინდრავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, <[https://constcourt.ge/ka/judicial-cts?legal=4873&fbclid=IwAR2OSP7kNRSPIJXREGYFAP6yX4G1yZ\\_VcDNz0-WldghCGs91tanW6at4ENI](https://constcourt.ge/ka/judicial-cts?legal=4873&fbclid=IwAR2OSP7kNRSPIJXREGYFAP6yX4G1yZ_VcDNz0-WldghCGs91tanW6at4ENI)>, [16.04.2021].